

«A Salàs hi va haver una fira»

Fem un repàs històric i bibliogràfic sobre la Fira de Salàs de Pallars, un esdeveniment clau en la trajectòria comercial de la comarca

El firal de Salàs de gom a gom durant la fira | Ajuntament de Salàs de Pallars

[despiece] Amb el nou curs ja en marxa, a **Pallars Digital** estrenem una nova secció mensual de **reportatges**. **Aixaldes** vol ser l'altaveu de la **història**, la **cultura**, les **tradicions** i el **patrimoni** del Pallars. Tenim molt clar cap on hem d'anar i quin és el camí a recórrer, però és tant o més important no perdre els nostres **orígens**. Amb aquest esperit neix la nova secció, que pretén ser un digne reflex de tot allò que ens defineix. [/despiece]

Aquest **novembre** recordem un esdeveniment comercial que durant segles va omplir de firandants el Pallars i el petit poble de Salàs. Un renom que ha provocat que diverses persones parlessin i escrivissin sobre els seus orígens i el seu significat. Un homenatge, doncs, tant a la **Fira de Salàs** com a aquells que l'han recordat durant aquests anys. [/despiece]

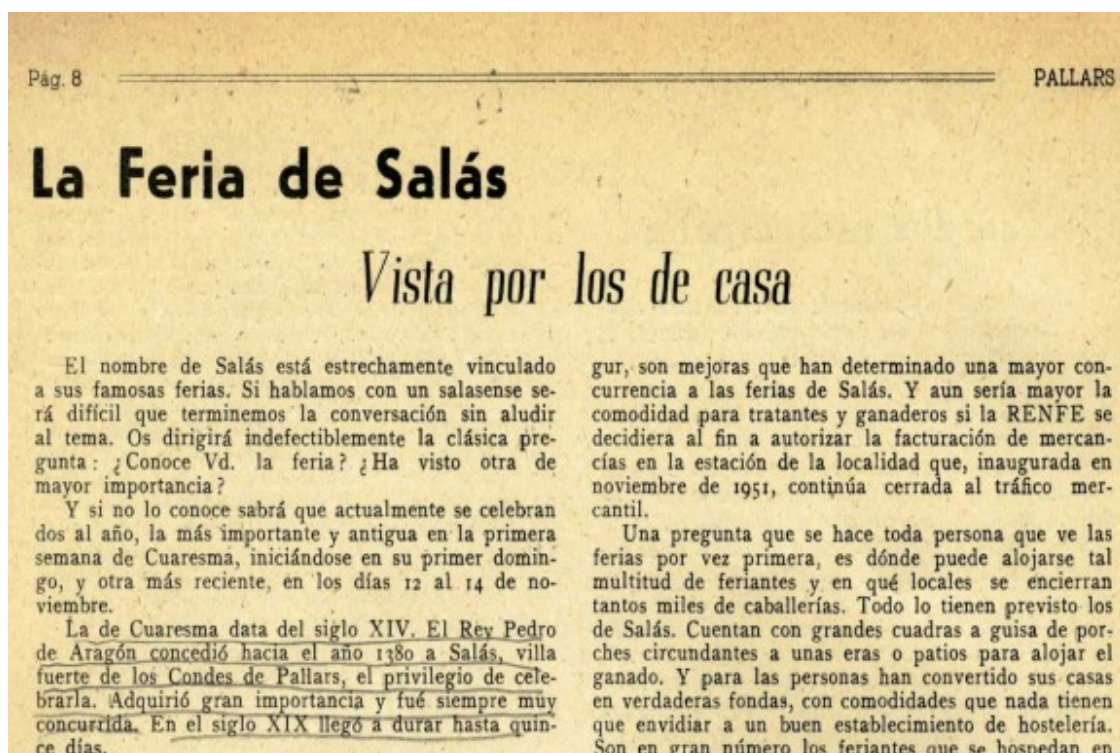
Malgrat que només en resta el record del que va ser, la **Fira de Salàs**, que es commemora el pròxim cap de setmana, va ser un dels esdeveniments comercials més importants del Pallars, de Catalunya i més enllà. Com bé sabreu, o podreu comprovar, d'aquesta mítica fira nascuda al segle XIV se n'han escrit rius de tinta al llarg dels anys.

Així doncs, en aquest **Aixaldes** de novembre, més enllà d'explicar-vos què era la Fira de Salàs, em permetreu que faci menció a totes aquelles persones que, o van viure la fira i en van deixar testimoni, o bé d'altres que potser no en tenen tant record, però que han dedicat força temps a divulgar el seu llegat.

La Feria de Salás. Vista por los de casa (1953)

Segurament, un dels primers a escriure sobre la fira va ser **Francesc Balust**, de Salàs. Ho va fer el febrer de 1953 en el segon exemplar de la **revista Pallars**, una de les poques publicacions -per no dir l'única- sorgida a la comarca durant el franquisme. Sota el títol **La Feria de Salás. Vista por los de casa**, Balust feia les primeres quatre pinzellades sobre aquest esdeveniment: la seva història, que es remunta als temps del **rei Pere el Cerimoniós**, la procedència de mules i matxos, l'ambient del firal, el tracte, etc.

I no, Francesc Balust no parla de la fira de novembre -la que coneixem- i que també se celebrava, sinó de la del febrer, la de Quaresma, l'originària. El motiu d'aquestes dates té a veure amb la lluna, ja que per poder transportar els animals de nit fins a Salàs, era necessari viatjar segur de nit. Una condició que la llum lunar garantia en els temps en què els camins eren escenaris dels pillatges.

Imatge de l'article publicat a la revista «Pallars». Foto: ACPJ

[intext1]

Homes, animals i fets de la Fira de Salàs (1959)

Qui també es va fer ressò de la fira va ser l'escriptor **Josep Maria Espinàs**, que l'any 1959 va publicar a la revista **Destino** el reportatge **Homes, animals i fets de la Fira de Salàs**. L'escrit, que va ser reeditat al llibre **L'última Fira de Salàs** (La Campana, 2009), narra l'experiència de l'escriptor, que es va passejar camuflat pel firal, vestit amb la típica brusa de firandant i amb un bastó de quinquillaina a la mà.

Espinàs reviu l'ambient d'aquells dies al poble: els animals aplegats i que dificultaven el pas, les converses entre els tractants, les cases convertides en fondes per als visitants, les nits de cabaret al cafè Degà. Tot això acompanyat de diverses fotografies de l'època. Al llibre també menciona **Llorenç Cortina**, un important tractant de bestiar de la Pobla de Segur.

En el següent vídeo hi podreu veure una entrevista que li va fer el mateix Espinàs al programa *Personal i intransferible* de TV3 l'any 1992, on hi reviu aquells dies de fira.

En Salàs hubo una feria (1964)

A banda de donar nom a aquest reportatge -traduït al català- ***En Salàs hubo una feria*** és el títol que l'escriptora salassenca **Maria Dolors Serrano**, la *Lolín de Llari*, va donar al seu article sobre la fira publicat a ***La Gaceta Ilustrada*** l'any 1964. Seguint l'estela de Josep Maria Espinàs, la Maria Dolors es va passejar pels carrers i les eres del poble quan aquestes estaven en plena ebullició.

?

Però arribats als anys 60, la Fira de Salàs ja estava en plena **decadència**. L'arribada del **tractor** va anar substituïnt les mules i els matxos que pocs anys enrere tenien tant valor i eren enviats arreu del planeta, fins i tot a l'Índia. L'ocàs de la fira concorda perfectament amb l'imatge que l'escriptora ens narra al final de l'article: un poble mig envaït per la boirina i el sol amagant-se darrere la muntanya de Sant Cebrià.

Aquest article està inclòs dins del recull titulat ***Mi Pallars y mi gente*** (Garsineu, 1992).

Dies de fira (2007)

No tot va de llibres ni d'articles, però. L'any 2006 va sortir a la llum el **documental *Dies de fira***, dirigit pel documentalista **Manel Dalmau**, que malauradament ens va deixar fa poc. Aquesta peça audiovisual fa un important exercici de memòria al voltant del què era i suposava la fira per aquest petit poble que avui amb prou feines supera els 300 habitants.

I ho fa a través del testimoni d'aquelles persones que la van viure: la gent de Salàs. I al mateix temps, Manel Dalmau enllaça passat i present: als inicis la rememoració de la fira, la construcció de la Mulassa, a un firal de nou ple de gom a gom. Un documental, **guanyador del premi Pica d'Estats** l'any 2009, que genera nostàlgia a tort i a dret, i del qual també en van ser artífexs dos persones que ja no hi són: **Jordi Foix** com a editor i **Víctor del Val** com un dels guionistes.

Llorenç Cortina i el seu pare amb dos magnífiques mules durant la Fira de Salàs Foto: Josep Maria Espinàs

[intext2]

Quaderns de fira (2015, 2016, 2017 i 2018)

I, evidentment, no podem parlar de la Fira de Salàs sense mencionar al **Sisco Farràs**. Una persona que s'ha dedicat en cos i ànima a la divulgar la seva història i la importància que tenia per al poble. Amb motiu de les commemoracions de la fira del 2015, 2016, 2017 i 2018, Farràs va publicar la sèrie **Quaderns de Fira** (Garsineu), on en cada una de les quatre entregues tractava monogràficament un tema puntal d'aquest esdeveniment.

En primer lloc, **Salàs era una festa**, que versa sobre la història del locals d'oci del poble, el cafè Degà i el cafè Salon. Llocs on es duia a terme el cabaret, i que durant la fira esdevenien llocs de "llibertat" en el context d'una època repressora en l'àmbit de la moral. Després tenim **Tips de fira**, un repàs de la gastronomia i els àpats que imperaven durant aquelles dates, i que també inclou un receptari amb els plats més típics.

En tercer lloc hi ha **Fet!**, el número que explica tant el tracte de compravenda dels animals durant la fira, com també el tipus de bèsties que s'hi exposaven. I per últim **Les eres de Salàs**, un estudi d'aquests espais mífics, sense els quals la fira perdria sentit, i que ja formen part de l'entramat urbanístic del poble.

Els quatre números de «Quaderns de Fira» de Sisco Farràs Foto: TGE

L'última mula de Salàs

Per acabar aquest reportatge carregat de nostàlgia, és interessant fer al·lusió, en primer lloc, a una obra literària sobre una de les figures essencials de la Fira de Salàs: la mula. L'any 1989, l'escriptor pallarès **Pep Coll** va publicar la novel·la **La mula vella**, una història amb aquest animal com a protagonista i testimoni dels canvis que afloren al llarg dels anys, l'avenç imparable del progrés i l'arribada del tractor.

Per altra banda, cal remuntar-nos fins a principis dels anys 90 per descobrir l'última mula de Salàs: **la Torda**. Va ser venuda pel **Fernando de casa la Felisa** a Margalida de Tremp. La gent del poble, conscient de la importància d'aquest fet, va sortir al carrer per dir l'últim adéu a la darrera mula que quedava al poble, a **"l'últim individu de la vella civilització, que al llarg de segles de fires tanta anomenada van donar a Salàs"**.

[despiece] **Col·labora!**

Aquest **article** ha estat redactat gràcies a la **recerca**, el **treball** i l'**esforç** de periodistes. Si values la nostra feina, ara pots **donar suport al projecte**:

[/despiece]

[superfillagrantema]1498[/superfillagrantema]